

Konak Devletin Uluslararası Terörizmden Kaynaklanan Uluslararası Sorumluluğu Çerçevesinde Tazminat Yükümlülüğü

Compensation Liability Under the International Responsibility of the Host State derived from International Terrorism

Hakkı Hakan ERKİNER* , İlayda ERAY**

ÖZ

Günümüzde bazı devletler gerek politik gerek askeri çıkarlarını elde etmek amacıyla başka devletlere karşı uluslararası terör faaliyetlerini desteklemektedir. Bir devlet üzerinde barınan terör unsurları tarafından hedef devlete yönelik olarak gerçekleştirilen terör saldırıları uluslararası terörizm niteliğindedir. Topraklarında terör unsurları barındıran devlet, konak devlet; barınan teröristler, konuk teröristler olarak adlandırılmaktadır. Eldeki çalışmada, uluslararası sorumluluk hukuku kuralları uyarınca terörist unsurları barındıran ya da barınmalarını engelleme yeteneği bulunmayan konak devletin, tazminat yükümlülüğünün aktarılması amaçlanmıştır. Bu bağlamda, uluslararası sorumluluk hukukuna ilişkin asli ve yardımcı kaynaklar incelenmiş ve uluslararası sorumluluk hukukunun teorisi ortaya koyulmuştur. Uluslararası sorumluluğun önemli bir neticesi olan tazminat hususu aktarılmış ve buna ilişkin özel bazı koşullar tespit edilmiştir. Devletlerin uluslararası hukukta terörizme ilişkin hangi birincil yükümlülüklerinin mevcut olduğu, bu yükümlülüklerin kaynakları da belirlenmek suretiyle izah edilmiştir. Konak devletin konuk teröristlere ev sahipliği yapmasıyla ihlal ettiği yükümlülüklerle ilişkin tespitler, konuya ilişkin literatür incelenerek aktarılmıştır. Ayrıca konak devletin, konak olması ile gerçekleştirdiği uluslararası haksız fiilinin tazminat özelinde neticeleri incelenmiştir. Hedef devlette terör saldırıları sonucu ve uluslararası terörizme karşı meşru müdafaa hakkını kullanırken ortaya çıkan operasyonel zararların giderilmesi için, konak devletten tazminat talep etme süreci izah edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Sorumluluk Hukuku, Uluslararası Terörizm, Tazminat, Konak Devlet, Konuk Terörist

* Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye, herkiner@marmara.edu.tr. ORCID: 0000-0002-0779-6414

** Araştırma Görevlisi, Milli Savunma Üniversitesi, Atatürk Stratejik Araştırmalar ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Harp ve Silahlı Çatışma Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye, ilayda.eray@outlook.com ORCID: 0000-0001-6246-0182

Sorumlu Yazar/Correspondence Author: XX

E-posta/E-mail: XX

Geliş Tarihi/Received: 20.09.2024

Kabul Tarihi/Accepted: 03.11.2024

How to cite this article/Atf için: Hakkı Hakan ERKİNER ve İlayda ERAY, 'Konak Devletin Uluslararası Terörizmden Kaynaklanan Uluslararası Sorumluluğu Çerçevesinde Tazminat Yükümlülüğü' (2024) 30(2). Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 1-26. DOI: 10.33433/maruhad.1553261

ABSTRACT

States have been supporting international terrorist activities against other states in order to achieve their political and also military interests. This is a method used by some states to evade international responsibility. In some cases, international terrorism can be carried out by terrorist elements hosted in a state against the target state. A state hosting terrorist elements on its territory is referred to as a host state and the terrorists being hosted as hosted terrorists. The present study aims to explain the compensation obligation of the host state that hosts terrorist elements or does not have the capacity to prevent their hosting in accordance with the rules of international law of responsibility. In this context, the primary and secondary sources on the law of international responsibility are analyzed and the theory of the law of international responsibility is put forward. The issue of compensation, which is an important consequence of international responsibility, has been analyzed and some special conditions regarding this issue have been determined. The primary obligations of states under international law in relation to terrorism are explained by identifying the sources of these obligations. The determinations regarding the obligations breached by the host state by hosting terrorists have been conveyed by analyzing the literature on the subject. In addition, the consequences of the host state's being a host, in the presence of some special conditions, constituting an internationally wrongful act in terms of compensation are analyzed. The process of claiming compensation from the host state for operational damages incurred by the target state as a result of terrorist attacks and in the exercise of its right of self-defense against international terrorism is explained.

Keywords: International Law of Responsibility, International Terrorism, Compensation, Host State, Hosted Terrorist

1. GİRİŞ

Birleşmiş Milletler (BM) Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun (UHK) Devletin Haksız Fiilden Kaynaklanan Uluslararası Sorumluluğu'na ilişkin maddeler metni çalışması (Maddeler Belgesi)¹ devletin icraî surette veya ihmâl suretiyle gerçekleştirdiği uluslararası nitelikteki haksız fiillerinden kaynaklı sorumluluğunu ve bu sorumluluğun neticelerini düzenleyecek ikincil kuralları ortaya koymak ve uluslararası hukukun bu konudaki sistematığını belirlemek ve kodifikasyonunu gerçekleştirmek amacıyla yapılmıştır². UHK, anılan maddeler çalışmasını devletlerin süregelen uygulamalarından ve uluslararası yargı kararlarından hareketle kaleme almıştır. Bunun anlamı, anılan maddelerin ihtiva ettiği kuralların uluslararası örf ve âdet hukuku kurallarını yansıttığıdır. Maddeler Belgesi ile amaçlanan, devletlerin yerine getirmesi gereken uluslararası yükümlülüklerinin tanımlanması değildir. Bu tanımlamayı yapmak birincil kurallara ait bir fonksiyondur. Uluslararası yükümlülükleri ihtiva eden birincil kuralların uluslararası hukuktaki konumu, örf ve âdet ve

1 Resolution on the Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, UNGA A/RES/56/83 (28 January 2002) <<https://undocs.org/en/A/RES/56/83>> (17.07.2024); Résolution adoptée par l'Assemblée générale, UNGA A/RES/56/83 28 Janvier 2002 <<https://undocs.org/fr/A/RES/56/83>> accédé 17 Juillet 2024; Türkçe tercümesi için bkz. Hakkı Hakan Erkiner, Tercüme - Devletin Uluslararası Sorumluluğu Maddeleri - Responsibility of States - Responsabilité de l'État; <<https://marmara.academia.edu/HakkıHakanErkiner>> Erişim Tarihi 17 Temmuz 2024.

2 Draft articles on responsibility of States for international wrongful acts with commentaries, (2001) 31; <https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf> accessed 17 July 2024; Projet d'articles sur la responsabilité de l'État pour fait internationalement illicite et commentaires y relatifs, (2001) 61; <https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/french/commentaries/9_6_2001.pdf> accédé 17 Juillet 2024.

konvansiyonel pozitif uluslararası hukuk kuralları içerisinde yer almaktadır. Bu bağlamda, bir uluslararası hukuk kuralından kaynaklanan davranış yükümlülüğünü tanımlamak ile bu yükümlülüğe aykırı bir davranış gerçekleştirildiğinde uygulanacak sorumluluk hukuku kurallarını tanımlamak iki farklı meseledir. Uluslararası hukuk kurallarından kaynaklanan yükümlülükler birincil yükümlülükler, bunların ihlali neticesinde devreye girecek olan sorumluluk hukuku kuralları ise ikincil yükümlülüklerdir. Maddeler Belgesi'nin amacı bu ikincil yükümlülükleri ortaya koymaktır.

Bir devletin, uluslararası hukuk kurallarından kaynaklanan birincil bir yükümlülüğe uygun davranıp davranmadığı tespit edilirken bazı hukuki hususlar dikkate alınmalıdır. Öncelikle, iç hukuktan bağımsız olarak devletin birincil yükümlülüğünü ihtiva eden birincil kuralın o devlet için kıymetinin ne olduğu belirlenmelidir. Ayrıca, uluslararası hukuk kişisi olan devlete bir davranışın isnat edilmesi için gerekli koşulların varlığı incelenmelidir. Bir uluslararası yükümlülüğün ihlali niteliğinde olan davranışın ne kadar süre ile gerçekleştiği ve ihlalin meydana geldiği zaman ile devletin uluslararası haksız fiil niteliğindeki davranışından dolayı bir başka devletin uluslararası sorumluluğunun doğup doğmadığı da tespit edilmesi gereken hususlardandır. Bununla birlikte, devletlerin haksız fiilden kaynaklanan uluslararası sorumluluğunda, bu davranışın uluslararası hukukta hukuka aykırılığı ortadan kaldıran haller kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği cevaplanmalıdır. Haksız fiil niteliğindeki bir davranış bulunan devletin uluslararası sorumluluğunun ikincil kurallar çerçevesinde kapsam ve sonuçları bakımından açıklanması ve uluslararası sorumluluktan ötürü uygulanabilecek karşı önlemlerin ne olduğunun izah edilmesi gerekmektedir. Bu hususların tamamı, uluslararası sorumluluğa ilişkin ikincil uluslararası hukuk kuralları aracılığıyla çözümlenmektedir.

Eldeki çalışmada, uluslararası terör gruplarına konaklık eden devletin bu hareketiyle hangi uluslararası yükümlülüklerini ihlal ettiği belirlenmeye çalışılmıştır. Bu değerlendirme, uluslararası hukukun asli kaynakları olan örf ve âdet hukuku, uluslararası antlaşmalar ve uluslararası hukukun genel ilkeleri incelenmek suretiyle yapılmıştır. Ayrıca uluslararası yargı kararları ile uluslararası hukuk doktrininin konuya yaklaşımı izah edilmiştir. Devamında, eldeki çalışmada, topraklarında terör saldırıları düzenlenen devletin hedef devlete yönelik tazminat yükümlülüğü incelenmiştir.

II. ULUSLARARASI SORUMLULUK HUKUKU REJİMİNİN KONAK DEVLETE TESİRİ

A. ULUSLARARASI TERÖRİZM VE EXTRA-TERRİTORİUM KUVVET KULLANMA

Uluslararası terörizmden kaynaklanan uluslararası sorumluluk hukuku rejimi münferit, farklı veya istisnai bir rejim değildir. Uluslararası sorumluluk hukuku, devletin ihlal ettiği her türlü uluslararası yükümlülüğün varlığı halinde devreye giren yeknesak bir mekanizmadır. Bu bağlamda, örneğin uluslararası çevre hukukundan kaynaklanan bir yükümlülüğün ihlali halinde uygulanacak sorumluluk hukuku kuralları ile uluslararası terörizmden kaynaklanan bir yükümlülüğün ihlaline uygulanacak sorumluluk hukuku kuralları farklı olmayacaktır. Diğer bir ifade ile ihlal edilen birincil

kuralların farklılaşması, bu ihlal neticesinde tatbik edilecek ikincil kuralların, yani sorumluluk hukuku kurallarının farklılaşmasına yol açmamaktadır.

Uluslararası sorumluluk hukukuna ilişkin kurallar, UHK Maddeler Belgesi çerçevesinde özel bazı durumlar da tespit edilerek ortaya konulmuştur. Bu özel durumların, konak devletin uluslararası terörizmden kaynaklanan uluslararası sorumluluğu hususunda nazarı dikkate alınması önem arz etmektedir. Nitekim, konak devletin uluslararası terörizmden kaynaklanan uluslararası sorumluluğunun doğrudan kabul edilmesi hukuki dayanaktan yoksun olmaktadır. Konak devletin sorumluluğunun meşruiyeti, bu devletin uluslararası hukukun getirdiği yükümlülüklerden hangilerini ihlal ettiği, terör unsurlarının eylemlerini devlet organı olarak gerçekleştirip gerçekleştirmediği veya konak devletin terör unsurlarına desteğinin seviyesi gibi durumlar dikkate alınarak belirlenebilecektir.

Uluslararası hukuk, extra territorium yani sınır dışı kuvvet kullanmayı yasaklamıştır. Bu husus BM Şartı 2/4. maddesinde yerini almış ve devletlere başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığına karşı kuvvet kullanmama yönünde bir yükümlülük yüklenmiştir³. Bu kurala aykırı bir davranış uluslararası haksız fiil niteliğinde olmaktadır. Uluslararası haksız fiil niteliğindeki bu davranışın hukuka aykırılığını ortadan kaldıran istisnai hal meşru müdafaa'dır. Uluslararası bir yükümlülüğün ihlali ve bu ihlalin devlete isnadı ile gerçekleştirilen eylemin uluslararası haksız fiil niteliğinde olması, uluslararası sorumluluk hukukunun ihlal edilmesi anlamına gelmekte iken; meşru müdafaa hakkı ise uluslararası barış ve güvenlik hukuku çerçevesinde bir hakkın kullanımı olarak karşımıza çıkmaktadır⁴. Bir hak olarak meşru müdafaa, BM Şartı'nın 51. maddesinde düzenleme altına alınmıştır. Anılan maddeye göre:

“Bu Antlaşma'nın hiçbir hükmü, Birleşmiş Milletler üyelerinden birinin silahlı bir saldırıya hedef olması halinde, Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri almaya dek, bu üyenin doğal olan bireysel ya da ortak meşru müdafaa hakkına halel getirmez. Üyelerin bu meşru müdafaa hakkını kullanırken aldıkları önlemler hemen Güvenlik Konseyi'ne bildirilir ve Konsey'in işbu Antlaşma gereğince uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için gerekli göreceği biçimde her an hareket etme yetki ve görevini hiçbir biçimde etkilemez⁵.”

Anılan maddeden de anlaşılacağı üzere meşru müdafaa hakkının doğması için devletin silahlı saldırıya maruz kalması gerekmektedir. Meşru müdafaa hakkını doğuran bir silahlı saldırının eşiği ise bazı uluslararası yargı kararlarında tespit edilmiştir. Uluslararası Adalet Divanı (UAD), 27 Haziran 1986 tarihli Nikaragua kararında meşru müdafaa hakkını doğuran silahlı saldırının eşiğini şu şekilde tespit etmiştir:

3 UN Charter, Article 2/4.

4 Hakkı Hakan Erkiner, Uluslararası Terörizme Karşı Meşru Müdafaa (Seçkin 2021) 320.

5 UN Charter, Art 51.

“[...]Özellikle, silahlı saldırının sadece düzenli silahlı kuvvetlerin sınır ötesinde gerçekleştirildiği uluslararası eylemleri değil, aynı zamanda ‘bir devlet tarafından ya da onun adına hareket eden silahlı çetelerin, grupların, düzensiz birliklerin ya da paralı askerlerin başka bir Devlete karşı düzenli kuvvetler tarafından gerçekleştirilen gerçek bir silahlı saldırıya varacak ağırlıkta silahlı kuvvet kullanması ya da bu eylemlere önemli ölçüde katılması’ olarak anlaşılması gerektiği konusunda mutabık kalındığı düşünülebilir⁶ [...]”

Divan, anılan kararında meşru müdafaa hakkını doğuracak silahlı saldırının eşliğini devletin düzenli ordularıyla sınır ötesinde gerçekleştireceği kuvvet kullanma şiddetinde olan saldırılar olarak belirlemiştir. Bununla birlikte, bir devlet adına hareket eden paramiliter grupların veya düzensiz birliklerin saldırı fiillerinin bu eşliği geçmesi halinde hedef devletin meşru müdafaa hakkı doğduğu kabul edilmektedir⁷.

Uluslararası terörizme karşı sınır dışı kuvvet kullanılması meselesi, uluslararası hukukun iki boyutunda, sebep-sonuç ilişkisi ve etki alanı bakımından farklılaşmaktadır. Hukuka aykırılığı ortadan kaldıran bir durum olarak meşru müdafaa hakkının doğumu açısından sebep, silahlı saldırı olayıdır. Bu hak bakımından sonuç ise hedef devlet tarafından meşru müdafaa hakkının icra edilmesidir. Ayrıca bu hak, konak devlet üzerindeki konuk teröristlere yönelik olarak kullanılmaktadır. Uluslararası sorumluluk hukuku açısından konak devlet, konuk teröristlerin, kendi topraklarında barınmasına izin vererek terörizmi önleme ve topraklarından diğer devletlere zarar vermeme şeklindeki uluslararası yükümlülüklerini ihlal etmektedir. Bu ihlalin neticelerinden biri konak devletin uluslararası sorumluluğunun doğması iken diğer neticesi ise hedef devletin konak devletten tazminat talep edebilmesidir⁸. Konuk teröristlerin konak devlete isnat edilemeyecek şekilde sınır ötesi kuvvet kullanması meselesinde işletilen sorumluluk hukuku rejiminin yöneldiği kişiler konuk teröristler değil bu teröristleri barındırarak uluslararası yükümlülüğünü ihlal eden konak devlettir.

Terör unsurlarının bir devletten başka bir devlete yönelik terör eylemleri uluslararası terörizm niteliğindedir. Terör unsurları hedef devlete yönelik saldırılarını başka bir devlette barınmak suretiyle gerçekleştiriyorsa, bu terörist unsurlar konuk terörist, barınmaya izin veren devlet ise konak devlet olarak isimlendirilmektedir⁹.

B. ULUSLARARASI TOPLULUĞUN TERÖRİZMLE MÜCADELE VİZYONU

Uluslararası terörizmin en önemli unsuru yabancılık unsurudur. Bir devlet üzerinde konuşlanan terör unsurlarının başka bir devleti hedef gözeterek ona yönelik saldırılar meydana getirmesi uluslararası terörizmdir. Uluslararası terörizmin bu halinde, yani bir devletin topraklarında terör unsurları barındırması durumunda bu devlet, konak devlet olarak adlandırılmaktadır. Konak

6 Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America) (1986) I.C.J. Reports, 103, <<https://www.icj-cij.org/case/70/judgments>> accessed 16 April 2024.

7 Eren Alper Yılmaz ve Orhan İrk, “Nikaragua Divan Kararları Işığında Kuvvet Kullanma ve Meşru Müdafaa Sorunu” (2015) 13 (2) CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi 151, 157.

8 Erkiner, *Meşru Müdafaa* (n 4) 321.

9 ibid 83-84.

devlet üzerinde barınan teröristler tarafından hedef devlete yönelik terörizm faaliyetleri, en az iki farklı devletin egemenlik alanında gerçekleştiğinden uluslararası terörizm faaliyeti niteliğinde olmaktadır¹⁰. Bununla birlikte devlet desteği, uluslararası terörizm için aranan bir şart değildir¹¹.

Uluslararası sorumluluk hukuku açısından konak devletin, topraklarında konuşlanan terör unsurlarına karşı reaksiyonu önem arz etmektedir. Bazı devletler terörizme karşı gerekli reaksiyonları kendi rızalarıyla göstermemekte, bazı devletler bu reaksiyonu gösterecek kapasitesi bulunmadığından gösterememekte, bazı devletler ise reaksiyon göstermekte isteksiz davranmaktadır¹². Bu üç farklı davranış biçimi devletin bulunduğu üç farklı durum ile açıklanmaktadır. Buna göre devletler, başarısız devlet, isteksiz devlet ve destekleyen devlet olarak sınıflandırılmaktadır. Bu kavramlar uluslararası güvenlik ve terörizmle mücadele adına önemli farklılıkları ve dinamikleri ortaya koymaktadır.

Bir devletin toprakları üzerinde barınmak veya konuşlanmak yoluyla hedef devlete yönelik terör saldırısı gerçekleştiren terör unsurları konuk teröristlerdir¹³. Diğer bir ifade ile konak devlet üzerindeki konuk teröristler başka bir devlete karşı terör faaliyeti yürüten teröristlerdir.

Türkiye açısından sınırları ötesindeki en belirgin konuk terörist örneği PKK terör örgütüdür. PKK, Suriye ve Kuzey Irak'ın belirli bölgelerinde barınmakta olup çeşitli zamanlarda bu bölgelerden Türkiye'ye yönelik saldırılar gerçekleştirmektedir. PKK ile ilişkili örgütler, İrandaki PJAK, Irak'ta Tavgarî Azadî ve Suriye'de PYD/YPG olarak bilinmekle birlikte gerek yönetim gerek faaliyetlerinin içeriği ve teröristlerin eğitimi konusunda strateji ve mekân gibi hususlarının müşterek olduğu açıktır¹⁴. PKK'nın farklı isimlerle ya da bir dalı niteliğinde varlığını sürdürdüğü bu örgütler de konuk terörist niteliğindedirler¹⁵.

Konak devletin, topraklarında konuk teröristlerin barınmasına müsaade etmesi neticesinde uluslararası sorumluluğunun işletilebilmesi için uluslararası haksız fiil mevcut olmalıdır. Uluslararası haksız fiilin varlığı için uluslararası bir yükümlülük ihlal edilmeli ve bu ihlal, eylemi gerçekleştiren devlete isnat edilebiliyor olmalıdır¹⁶. Bu doğrultuda, konak devletin topraklarında konuk teröristlerin barınması halinde uluslararası hukuktaki hangi birincil yükümlülüklerini ihlal ettiği belirlenmelidir. İkinci olarak araştırılması gereken husus, bu ihlalin konak devlete isnat edilip edilemeyeceği hususudur. Şayet konak devlet terör unsurlarına barınak sağlayarak bir uluslararası yükümlülüğünü ihlal ediyorsa ve ihlal niteliğindeki fiil kendisine isnat edilebiliyorsa bu fiil uluslararası haksız fiil

10 Erkiner (n 4) 189.

11 Fatma Taşdemir, *Terörizm ve Ülke Dışı Kuvvet Kullanma Hukuku* (Nobel Yayın 2020) 42.

12 Antonio Cassese, "The International Community's 'Legal' Response to Terrorism" (1989) 3 (38) *International and Comparative Law Quarterly*, 589, 598.; Vincent-Joel Proulx, "Reconceptualizing International Law After 9/11: What Role for State Responsibility in the Prevention and Suppression of Transnational Terrorism?" (Doctoral Thesis, McGill University, 2010) 131.

13 Erkiner, *Meşru Müdafaa* (n 4) 186.

14 Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, <<https://www.mfa.gov.tr/pkk.tr.mfa>> Erişim Tarihi 05 Nisan 2024.

15 Fatma Taşdemir ve Adem Özer, "Kuvvet Kullanma Hukuku Açısından Fırat Kalkanı Operasyonu" (2017) 4 (7) *Akademik Hassasiyetler* 53, 62.

16 A/RES/56/83, Article 2.

teşkil etmektedir. Bu durumun uluslararası sorumluluk hukuku bakımından neticesi konak devletin onarım yükümlülüğünün doğmasıdır.

Uluslararası topluluk tarafından 1937 yılında Milletler Cemiyeti öncülüğünde hazırlanan ancak yürürlüğe girmeyen Terörizmin Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'den başlanarak terörizme ilişkin bir dizi uluslararası sözleşme akdedilmiştir. Genel itibariyle terörizm ile ilgili uluslararası sözleşmelerin kesişim noktaları, terörizme karşı uluslararası iş birliğinin sağlanması ve terörizmi engellemek için gerekli önlemlerin alınması hususlarıdır¹⁷.

Uluslararası terörizme ilişkin birden fazla Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) kararı mevcuttur. Terörizm ile ilgili çeşitli yükümlülükler öngören Terörist Bombalamalarının Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme'ye 170¹⁸ ve Terörün Finansmanının Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme'ye 188¹⁹ devlet taraftır. Ayrıca üye devletler bakımından bağlayıcı nitelikte olan BMGK'nin bazı kararları da terörizm ile mücadele adına çeşitli yükümlülükler getirmektedir. Anılan Sözleşmelere taraf olan devlet sayısının çokluğu ve uluslararası topluluğun büyük bir çoğunluğunun taraf olduğu BM'nin organı olan BMGK'nin kararları, terörizme ilişkin uluslararası bakış açısını yansıtmaları bakımından önemli görülmektedir.

BM Genel Kurulu'nun 1994 yılında kabul etmiş olduğu 49/60 sayılı Uluslararası Terörizmin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Önlemler Bildirisi'nde "devletlerin, terörle mücadele adına uluslararası hukuk kapsamındaki yükümlülüklerine uygun önlemleri alması" yönünde çağrıda bulunulmuştur²⁰. Bununla birlikte BMGK, 28 Eylül 2001 tarihli 1373 sayılı kararı ve 8 Ekim 2004 tarihli 1566 sayılı kararı ile devletlere terörizmi önlemeye yönelik çeşitli yükümlülükler getirmektedir.

Bu bağlamda, 1373 sayılı karar ile devletlerin uluslararası terörizme karşı iş birliği halinde çalışmalarını gerektiği yinelenmiş ve terör unsurlarının mali kaynaklarının dondurulması ve terör faaliyetlerine destek veren kişilerin yargılanması öngörülmüştür. Ayrıca anılan kararda, devletlerin terörist faaliyetlerde bulunan şahıslara herhangi bir destek sağlamaktan kaçınması, terör gruplarının üye kazanmasını ve silah temin etmesini önlemek için gerekli adımları atması ve terör faaliyetlerini finanse eden, planlayan, destekleyen veya gerçekleştiren kişilere güvenli barınak sağlamaması yönündeki yükümlülükleri yer almaktadır.²¹

BMGK, 1566 sayılı kararının 2. paragrafına göre:

- 17 Fatma Taşdemir, Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi (USAK Yayınları 2006) 22.
- 18 International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings, UN Treaty Collection (1997) <https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtidsg_no=XVIII-9&chapter=18&clang=_en> accessed 10 May 2024.
- 19 The International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism, UN Treaty Collection (1999) <https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtidsg_no=XVIII-11&chapter=18&clang=_en> accessed 10 May 2024.
- 20 UNGA Resolution 49/60 Measures to Eliminate International Terrorism, A/RES/49/60, <<https://www.legal-tools.org/doc/32083e/>> accessed 17 April 2024.
- 21 UN Security Council, UN Doc. S/RES/1373 (2001) <chrome-extension://efaidnbnmnbbpcjpcglclefindmkaj/https://www.unodc.org/pdf/crime/terrorism/res_1373_english.pdf> accessed 17 April 2024.

“Devletler, terör eylemlerinin finansmanına, planlanmasına, hazırlanmasına veya işlenmesine destek veren, kolaylaştıran, katılan veya katılmaya teşebbüs eden ya da güvenli barınak sağlayan kişileri bulmak, güvenli barınaktan mahrum etmek ve iade etme veya kovuşturma ilkesi temelinde adalete teslim etmek amacıyla, uluslararası hukuktan kaynaklanan yükümlülüklerine uygun olarak, özellikle vatandaşlarına karşı terör eylemlerinin işlendiği Devletlerle terörle mücadelede tam işbirliği yapmalıdır.”²².

Görüleceği üzere BMGK'nin anılan kararları uluslararası terörizm ile mücadele ve terör faaliyetlerinin desteklenmesinin engellenmesi amaçlarıyla bazı önlemler içermektedir. BMGK'nin üye devletler açısından bağlayıcı nitelikteki bu kararları, özellikle “güvenli barınaktan mahrum etme” ibaresi açısından önemli gözükmektedir. Nitekim bu karar ile devletlere terör unsurlarına barınak sağlanmasına müsaade etmeme yükümlülüğü getirilmektedir.

III. KONAK DEVLETİN TÂBİ OLDUĞU ULUSLARARASI YÜKÜMLÜLÜKLER

A. TERÖRİZMİ ÖNLEME YÜKÜMLÜLÜĞÜ

BMGK'nin kararları ve yukarıda izah edilen uluslararası sözleşmeler uyarınca, kanaatimizce barınak sağlamama yükümlülüğü açıkça ifade edilmese bile terörizmin önlenmesi yükümlülüğüne içkin olarak varlığını sürdürmektedir. Nitekim terörizmin önlenmesi, niteliği gereği, muhtelif araç veya metot kullanılarak gerçekleştirilebilmektedir. Kuşkusuz, bir devletin topraklarında terör unsurlarının barınmasına izin vermemesi veya bu yönde bir girişimi engellemesi, terörizmin önlenmesi yükümlülüğüne uygun bir mahiyet arz etmektedir.

Burada açıklanan yükümlülük, konak devletin terör unsurlarına barınak sağlaması ile ilgilidir. Konak devletin toprakları üzerindeki konuk teröristlerin fiillerinin konak devlete isnadı, bu durumda değerlendirilecek bir mesele değildir. İsnat edilebilirlik bakımından konak devlete isnat edilen ihlal, konuk teröristlere barınak sağlamak suretiyle terörizmi önleme yükümlülüğünün ihlalidir.

Bu merhalede başarısız devletin ve isteksiz devletin terör unsurlarının barındığı bir konak olması halinde, bu devletin uluslararası sorumluluğunun doğup doğmayacağı sorusu mevzu bahis olmaktadır. İsteksiz konak devlet açısından, terör unsurlarını topraklarından bertaraf etme kapasitesi bulunmasına rağmen harekete geçmeme durumu söz konusudur. Bozkurt'un da belirttiği üzere uluslararası hukukta yükümlülükler devletin aktif bir eylemini gerektiren “davranış yükümlülükleri” ve neticeye teminat sağlama amacı taşıyan önleme yükümlülükleri olarak ikiye ayrılabilir²³. Konuk teröristleri barındırmama şeklindeki davranış yükümlülüğü terörizmi önleme yükümlülüğünde mündemiçtir. Dolayısıyla isteksiz konak devlet, barınak sağlamama

22 UN Security Council, UN Doc. S/RES/1566 (2004) <chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcglcfindmkaj/https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n04/542/82/pdf/n0454282.pdf?token=IWcOg1RQxKnyZHq37L&fe=true> accessed 17 April 2024.

23 Enver Bozkurt, Selcen Erdal ve Yasin Poyraz, *Devletler Hukuku*, (9. Baskı, Seçkin 2017) 305.

yükümlülüğüne aykırı hareket ederek uluslararası hukukun getirdiği “yapmama” şeklindeki bir davranış kuralını ve dolayısıyla terörizmi önleme yükümlülüğünü ihlal etmektedir.

Başarısız konak devlet ise terörizmle mücadele yetkinliği bulunmadığından konuk teröristlerin varlığına müdahale edememektedir. Bununla birlikte başarısız devlet, uluslararası hukuk uyarınca devlet vasfına sahip olmaya devam etmektedir. Bunun neticesinde başarısız devletin hakları ve yükümlülükleri devam etmektedir. Uluslararası hukuk doktrininde başarısız devletin, devlet namına hareket etme yetkisine sahip kurum veya yetkilileri yoksa sorumlu tutulamayacağına ilkel olarak kabul edildiğini savunan görüşler mevcuttur²⁴. Bir devletin başarısız veya isteksiz devlet olması kusursuzluk bakımından değerlendirilebilir. Ancak devletlerin uluslararası sorumluluğunun doğabilmesi için kusur aranan bir şart değildir. Kusur, uluslararası haksız fiilin unsuru değildir. Bir devletin haksız fiili sebebiyle uluslararası sorumluluğunun doğabilmesi iki ana unsurun varlığına bağlıdır. Bunlar uluslararası bir yükümlülüğün ihlali ve bu ihlalin devlete isnadıdır²⁵. Nitekim, örf ve âdet hukuku kurallarını yansıtan Maddeler Belgesi’nde, devletin icraî surette veya ihmal suretiyle gerçekleştirdiği her haksız fiilinden sorumlu olduğu belirtilmiş ve kusur bir unsur olarak aranmamıştır. Diğer bir ifade ile devletin uluslararası haksız fiili gerçekleştirirken ki iradesi yani sonucu isteyip istememesi, uluslararası sorumluluğu açısından dikkate alınmamaktadır.²⁶ Bir devletin uluslararası sorumluluğunu ortadan kaldıran haller Maddeler Belgesi’nde hukuka aykırılığı ortadan kaldıran haller olarak sayılmıştır. Bunlar; rıza, meşru müdafaa, karşı önlemler, mücbir sebep, tehlike ve zaruret halidir.²⁷ Bu haller dışında devletin niteliği, haksız fiildeki kusur oranı veya egemenlik yetkisini tam olarak icra edip edememesi gibi durumlar devletin haksız fiilinden kaynaklı sorumluluğunu etkilememektedir. Kaldı ki, erga omnes yükümlülüklerin ihlali bakımından meşru müdafaa hali hariç bir hukuka uygunluk nedeni de olamaz. Başarısız devlet, devlet olma niteliği gereği bazı haklara sahiptir ve yükümlülükler altındadır. Başarısız devletin uluslararası haksız fiil gerçekleştirmesi durumunda, bu devletin başarısız devlet niteliği fiilin hukuka aykırılığını ortadan kaldırmamaktadır. Dolayısıyla konak devlet, başarısız veya isteksiz devlet olması fark etmeksizin gerekli tedbirleri almayarak terörizmi önleme yükümlülüğünü ihlal etmektedir.

B. TOPRAKLARINDAN BAŞKA DEVLETLERE YÖNELEN ZARARI ENGELLEME YÜKÜMLÜLÜĞÜ

On sekizinci yüzyılda İsviçreli uluslararası hukuk yazarı Emer De Vattel’in kaleme aldığı, devletlerin zarar vermeme yükümlülüğü ve extra territorium kuvvet kullanmaya ilişkin şu satırlar önem arz etmektedir:

“Eğer komşum, düşmanlarım yenilgiye uğradığında ve benden kaçamayacak kadar güçsüz olduklarında onlara sığınacak bir yer sağlar ve toparlanmaları ve topraklarına yeni bir

24 Daniel Thrüer, “The ‘Failed State’ and International Law” (1999) 836 (81) International Review of the Red Cross, 731, 747.

25 A/RES/56/83, Article 2.

26 Erkiner, *Meşru Müdafaa* (n 4) 189.

27 A/RES/56/83, Article 20-25.

saldırı düzenlemek için fırsat kollamaları için zaman tanursa, güvenliğime ve refahıma zarar veren bu davranış tarafsızlıkla bağdaşmaz. Bu nedenle düşmanlarım, yenilgiye uğradıktan sonra onun topraklarına çekildiklerinde, ... bana yeni bir saldırı yapmak için fırsat kollamalarına izin vermemelidir; aksi takdirde onları kendi topraklarına kadar takip etmem için bana bir hak sağlamış olur. Devletler kendi topraklarına karşı gereken saygıyı göstermedikleri zaman ortaya çıkan durum budur²⁸.”

Uluslararası hukukta tüm devletlerin kendi topraklarından diğer devletlere yönelen, saldırı gibi zararları önleme yükümlülüğünün mevcut olduğu kabul edilmektedir²⁹. Bu yükümlülüğün ilkesel olarak karşılığı *sic utere tuo ut alienum non laedas* ilkesidir. Bu ilke, egemenlik yetkilerini icra eden devlete diğer devletlerin haklarına zarar vermeme yükümlülüğü yüklemektedir. Kendi mülkünü veya egemenlik alanını veya yetki sahasını başkalarına zarar vermeyecek şekilde kullanmak³⁰ anlamına gelen bu ilke ilk olarak çevre hukukunda görünmüştür. Trail Smelter Davası'nda topraklarından başka devletlere yönelen zararı engelleme ilkesinin uluslararası hukukta uygulanabilirliği ortaya koyulmuştur. Bu ilke, devletlerin çevresel zararları önlemek ve ortaya çıkan zararları gidermek hususlarındaki sorumluluğunu vurgulayan önemli bir kural haline gelmiştir³¹.

Mevzu bahis ilke ilk olarak uluslararası çevre hukukunda ortaya çıkmış olsa da uluslararası sorumluluk hukukunun müşterek niteliği gereği diğer alanlara da teşmil edilmektedir. Topraklarından başka devletlere yönelen zararı engelleme ilkesi bir uluslararası hukuk genel ilkesidir. Uluslararası hukukun genel ilkelerinin asli kaynak niteliği gereği bu ilke, bağlayıcılık arz etmekte ve devletlere topraklarından başka devlete yönelen zararları engelleme yükümlülüğü getirmektedir. Bu kuralın herhangi bir ihlali, devletlerin uluslararası sorumluluğunu ve bunun neticelerinden olan tazminat ödeme yükümlülüğünü ortaya çıkarmaktadır³².

Suriye üzerinde konak olan “PKK terör örgütü”nün hedef devlet haline gelen Türkiye'ye yönelik sürekli saldırıları bu ihlale örnek niteliğindedir. PKK'nın Suriye'ye yerleşmesi 1979'lu yıllara tekabül etmekte olup Türkiye ile Suriye arasında 22 Ekim 1998 tarihinde akdedilen Adana Mutabakatı ile karar verilen hususlar doğrultusunda Suriye'nin PKK'ya verdiği destek kesilmiş ve örgüt üs olarak kullanabileceği yeni bölgeler için arayışa girmiştir³³. Bu dönemde muhtelif bölgelerde faaliyet gösteren PKK, 2011 yılında Suriye'de iç karışıklıkların meydana gelmesinden faydalanarak bu bölge üzerindeki konuşlanmasına hız vermiştir. Örgüt, bu faaliyetlerini Suriye ayağı niteliğindeki PKK/KCK-PYD/YPG vasıtasıyla sürdürmektedir³⁴.

28 Ashley S. Deeks. “Unwilling or Unable: Toward a Normative Framework for Extraterritorial Self-Defense” (2012) 52 (3) Virginia Journal of International Law 483, 499.

29 Ben Saul, *Defining Terrorism* (Oxford University Press 2006) 215 ff.

30 Oxford Reference, Oxford University Press, <<https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/oi/authority.201.108.03100504563>> accessed 16 April 2024.

31 Trail Smelter Case, Reports Of International Arbitral Awards (1950) <<https://www.un-ilibrary.org/content/books/978.921.3627839c028>> accessed 16 April 2024

32 TR Subramanya and Shuvro Prosun Sarker, “Emergence of Principle of Sic Utere Tuo Ut Alienum Non-Laedas in Environmental Law and Its Endorsement by International and National Courts: An Assessment” (2017) 5 (2) Kathmandu School of Law Review 1, 13.

33 Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, “PKK/KCK Terör Örgütünün Suriye Kolu: PYD-YPG”, *Raporlar* (2017) 10.

34 Ahmet Özcan ve Emrah Özdemir, *Kore'den Suriye'ye Türk Ordusu Sınır Ötesi Harekatlar* (Yeditepe 2023) 172.

Suriye'deki KCK yapılanması ile PKK arasındaki ilişkinin gizlenmesi yönünde bir çaba olsa da siyasi kanatta PYD ve silahlı kanatta YPG/YPJ şeklindeki yapılanmasıyla PKK'nın bir dalı niteliğindedir.³⁵ Bu çalışmada, "PKK terör örgütü" ibaresi bütün uzantılarını kapsayacak şekilde kullanılmaktadır. PKK'nın Suriye üzerinde üs kurarak konaklama faaliyetleri devam ederken bazı bölgelerin etkin kontrolünü kaybeden Suriye yönetimi de terör unsurlarını araç olarak kullanmaya başlamıştır³⁶.

PKK terör örgütünün mevzu bahis eylemleri çeşitli zamanlarda tekrarlanması sebebiyle süreklilik arz etmektedir. Bu doğrultuda, örgüt yürüttüğü terör faaliyetleriyle 2006 yılında Hakkari'de seyir halindeki okul servisine yönelik saldırısı sonucu 8 asker ile 11 öğrenci ve 2 sivil olmak üzere 21 kişinin yaralanmasına³⁷, 2008 yılında Güngören Patlaması'nda 5'i çocuk 18 kişinin ve 2008 yılında Diyarbakır'da askeri servis aracına yönelik bombalı saldırıda 6'sı dershane öğrencisi 7 kişinin yaşamını yitirmesine ve 73 kişinin yaralanmasına, 2011 ve 2015 yıllarındaki farklı yerlerdeki saldırılarında toplam 7 vatandaşın yaşamını yitirmesine³⁸ sebebiyet vermiştir. Burada zikredilen PKK terör örgütünün Türkiye'ye yönelik eylemleri yalnızca örnek mahiyetinde ve genel tablonun küçük bir kısmı niteliğinde olmaktadır. Nitekim Türkiye'de PKK'nın 1984 ve 2015 yılları arasında gerçekleştirdiği terör saldırılarında 6 bin 741 sivil yaşamını yitirmiştir³⁹. Türkiye'nin uğradığı bu can kayıplarının yanında, resmi veri olmamakla birlikte, terörün toplam maliyetinin 500 milyar dolara ulaştığı ifade edilmiştir⁴⁰.

Türkiye'nin özellikle 2015 ve 2017 yılları arasında maruz kaldığı, PKK tarafından gerçekleştirilen terör saldırılarının birçoğunun planlaması, yürütülmesi ve tamamlanması Afrin üzerinden yapılmıştır⁴¹. Bu saldırıların sistematik ve sürekli şekilde tekrarı neticesinde Türkiye, meşru müdafaa hakkı kapsamında, Suriye'deki terör unsurlarına yönelik bir dizi operasyon başlatmıştır⁴². Bununla birlikte Türkiye'nin sorumluluk hukuku kapsamında ileri sürebileceği bazı talepler mevcuttur.

PKK terör örgütüne konak devlet olan Suriye'nin Türkiye'ye karşı tazminat yükümlülüğü mevcuttur. Öncelikle Suriye, konuk teröristlerin topraklarında barınmasına ve konuşlanmasına izin vermesi ve bu duruma müdahale etmemesi sebebiyle kendi topraklarından başka devletlere yönelecek zararları engelleme yükümlülüğüne aykırı hareket etmektedir. Dolayısıyla konak devlet, uluslararası haksız fiili sebebiyle uluslararası sorumluluk hukukuna göre sorumludur. Terörizmi önleme yükümlülüğü bakımından sorumluluk, Suriye'nin başarısız devlet olarak nitelendirilmesi halinde de devletin

35 Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı (n 33) 12.

36 Özcan ve Özdemir (n 34) 176.

37 Hürriyet, "Hakkari'de Askeri Araca Saldırı", <<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/hakkari-de-askeri-araca-saldiri-4356224>> Erişim Tarihi 12 Mayıs 2024.

38 Anadolu Ajansı, "Barış Pınarı Harekâtı", <<https://www.aa.com.tr/tr/baris-pinari-harekati/teror-orgutu-pkk-35-yildir-kan-dokuyor/1625988>> Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2024.

39 TRT Haber, "PKK 1984'ten beri 7 Bin Sivil Katletti", <[Hhttps://www.trthaber.com/haber/turkiye/pkk-1984ten-beri-7-bin-sivili-katletti-200648.html](https://www.trthaber.com/haber/turkiye/pkk-1984ten-beri-7-bin-sivili-katletti-200648.html)> Erişim Tarihi 12 Mayıs 2024.

40 Bloomberght, "Bakan Arslan: Bugüne Kadar Teröre Harcanan Parar En Az 500 Milyar Dolar", <<https://www.bloomberght.com/haberler/haber/2037618-bakan-arslan-bugune-kadar-terore-harcanan-para-en-az-500-milyar-dolar>> Erişim Tarihi 12 Mayıs 2024.

41 Hakkı Hakan Erkiner, *Devletin Haksız Fiilden Kaynaklanan Uluslararası Sorumluluğu* (Seçkin 2023) 384.

42 Mevzubahis operasyonların muhteviyatı için bkz.: Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Resmi Sitesi <<https://www.mfa.gov.tr/turkiye-suriye-siyasi-iliskileri-.tr.mfa>> Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2024.

uluslararası haksız fiili yine de mevcut olacağından uluslararası hukuk uyarınca sorumluluğu doğmaktadır. Nitekim kusur, devletlerin uluslararası haksız fiil gerçekleştirmesinde unsur olarak aranmamaktadır. Uluslararası haksız fiilin yegâne iki unsuru ihlal ve isnattır. Başarısız devlet olmak diye bir hukuka uygunluk sebebi de yoktur. Bununla birlikte, başarısız devletin terör saldırılarının yöneldiği hedef devlet ile iş birliği yapması veya terör unsurlarının bertaraf edilmesi için yardım talep etmesi, terörizmi önleme açısından önemli bir irade göstergesi olacaktır. Suriye'nin terör unsurlarına müdahaleye karşı isteksiz davranması durumunda sorumluluğunun doğacağına ilişkin bir şüphe yoktur. İsteksiz konak devletin terör unsurlarına müdahale yetkinliği bulunmakta olup, müdahale etmeme yönünde bir seçimi söz konusudur.

C. KUVVET KULLANMAMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ VE BU YÜKÜMLÜLÜĞE İLİŞKİN ÖZEL ŞARTLAR

Yukarıda izah edilen ve konak devletin ihlal ettiği iki temel yükümlülük terörizmi önleme yükümlülüğü ile topraklarından başka devletlere yönelen zararı engelleme yükümlülüğüdür. Burada ihlal teşkil edebilecek üçüncü yükümlülük kuvvet kullanmama yükümlülüğüdür. Fakat böyle bir ihlalin gerçekleşmesi için uluslararası sorumluluk hukukunun getirdiği bazı özel isnat kurallarının konak devlete karşı uygulanabiliyor olması gereklidir.

Maddeler Belgesi'nin 2. maddesinde de belirtildiği üzere isnat edilebilirlik uluslararası haksız fiilin olmazsa olmaz unsurlarındandır⁴³. Devlet, maddi dünyada netice doğuracak eylemleri ancak yetkilendirdiği kişiler vasıtasıyla gerçekleştirebilmektedir⁴⁴. Bu sebeple devletler ancak kamu otoriteleri tarafından gerçekleştirilen eylemleri sebebiyle sorumlu tutulabilmektedir⁴⁵. Devletin hukuki kişiliğinin doğal bir neticesi olarak eylem kabiliyetinin ne kadar çeşitli olabileceği de UHK nazarında dikkate alınmıştır. UHK, Maddeler Belgesi, devlete isnat edilebilir davranışları ayrı ayrı tespit etmiştir. Maddeler Belgesi gereğince devlete isnat edilebilecek davranışlar şu şekilde sıralanabilir:

Devlet organlarının davranışları (Madde 4)

Kamu gücü yetkilerini kullanırken bir kişinin ya da bir birimin davranışı (Madde 5)

Bir devlet tarafından bir başka devletin emrine verilmiş bir organın davranışı (Madde 6)

Yetki aşımı ya da talimatlara aykırı davranış (Madde 7)

Devletin yönlendirmesi ya da denetimi altında iken davranış (Madde 8)

Resmî otoritelerin yokluğunda ya da yetersizliği hâlindeki davranış (Madde 9)

Bir isyan hareketinin ya da benzerinin davranışı (Madde 10)

43 A/RES/56/83 Maddeler Belgesi'nin 2. Maddesi: "Şayet, icrai surette ya da ihmal suretiyle işlenen bir davranış: a) Uluslararası hukuka göre Devlete isnat edilebiliyorsa ve Devletin bir uluslararası yükümlülüğünün ihlalini oluşturuyorsa, Devletin bir uluslararası haksız fiili vardır."

44 Malcolm N. Shaw, *International Law*, Yücel Acer, İbrahim Kaya, M. Turgut Demirtepe, G. Engin Şimşek (çev) (TÜBA, 2018) 566.

45 Erkiner, *Sorumluluk* (n 34) 115.

Devlet tarafından kendisinin olarak tanınan ve benimsenen davranış (Madde 11)

Konak devletin terörizmi önleme yükümlülüğünü ve topraklarından başka devlete yönelen zararı engelleme yükümlülüğünü ihlal etmesi açısından ihlal, doğrudan devlet tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu iki yükümlülük çerçevesinde ihlal, konuk teröristlerin barınmasına müsaade eden devletin yasamaya, yürütmeye, yargıya ilişkin veya diğer işlevleri yerine getiren ve bu Devlet örgütlenmesi içindeki vasfı ne olursa olsun, o devletin organı olan bir birimi tarafından gerçekleştiği için konak devletin fiili sayılmaktadır⁴⁶. Devlet organı olmasa bile konuk teröristlerin barınmasına izin veren birim konak devletin kamu gücü ile yetkilendirilmiş ise ihlal yine konak devlet tarafından gerçekleştirilmiş sayılmaktadır⁴⁷.

Konak devletin konuk teröristlerle ilişkisi açısından kuvvet kullanma yasağını ihlal etmesi “Devletin yönlendirmesi ya da denetimi altında iken davranış” başlıklı 8. maddenin uygulanabilir olması durumunda mümkün olmaktadır. Maddeler Belgesi'nin 8. maddesine göre bir kişi ya da grubun eylemlerinin devlete isnat edilebilmesi eylemin o devletin talimatı, emri ya da denetimi altında gerçekleşmiş olması halinde mümkündür. Dolayısıyla isnat, ancak devlet ile eylemleri gerçekleştiren kişi ya da gruplar arasındaki kuvvetli bağın varlığı halinde gerçekleşebilecektir⁴⁸. Bu maddenin uygulanması ve Devletin sorumluluğunun doğabilmesi için devletin talimatı, emri ya da denetimi, diğer bir ifade ile kontrolünün hangi eşikte olması gerektiği önemli bir sorudur.

UAD, Nikaragua'daki Askeri ve Yarı Askeri Faaliyetler Davası'na ilişkin verdiği kararda bu hususa değinmiştir. Dava konusu olayda Nikaragua Hükümeti, ABD'nin kendi iç işlerine müdahale ettiği, hükümeti devirmek isteyen kontralara destek sağladığı ve egemenliğini ihlal ettiği iddiasıyla UAD'a başvurmuştur⁴⁹. UAD, 15 Haziran 1986 tarihli kararında ABD'nin Nikaragua'nın iç işlerine müdahale ettiğini ve kontralara destek vererek uluslararası hukuku ihlal ettiğini tespit etmiştir. Bununla birlikte kontraların eylemlerinin ABD'ye isnat edilebilmesi için gerekli eşik mevcut olmadığı anılan kararda ifade edilmiştir. Divan'a göre devlet ile kişi veya grup arasındaki genel bir kontrole dayalı ilişki, eylemin devlete isnat edilebilmesi için yeterli görülmemektedir. Diğer bir ifade ile devletin, kişi veya gruba yalnızca ekonomik, lojistik ve askeri seviyedeki desteği bu kişi veya grupların devlet adına hareket ettiği anlamına gelmemektedir. Aradaki ilişki, devletin bu kişi veya gruplar üzerinde etkili bir otoriteye sahip olması halinde etkin kontrol niteliğinde olmaktadır. Bu çeşit eylemlerin devlete isnat edilebilmesi için etkin kontrol mevcut olmalıdır⁵⁰.

UAD'ın eylemlerin devlete isnat edilebilirliği hususundaki içtihadı, 26 Şubat 2007 tarihli Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'nin Uygulanmasına İlişkin Davada da devam etmiştir. 20 Mart 1993 tarihinde, Bosna Hersek, BM Genel Kurulu tarafından 9 Aralık 1948 tarihinde kabul edilen Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'nin ihlal edildiği

46 A/RES/56/83, Art. 4.

47 A/RES/56/83, Art. 5.

48 Erkiner, *Meşru Müdafaa* (n 4) 85.

49 Dava özeti için bkz.: Hamza Yüce, *Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma Tehdidi*, (On İki Levha 2024) 109 vd.

50 Erkiner, *Sorumluluk* (n 34) 127.

iddiası ile Federal Yugoslavya Cumhuriyeti'ne karşı dava açmıştır. Kararın 385-407 paragraflarında Srebrenica'da gerçekleşen eylemlerin devlete isnat edilebilirliği hususu Maddeler Belgesi üzerinden açıklanmıştır. Bununla birlikte, bu maddelerin uluslararası örf ve âdet hukukunu yansıttığı da belirtilmiştir⁵¹. Kararda Maddeler Belgesi'nin 8. maddesine atıf yapılmış ve isnat edilebilirlik için genel kontrolün yeterli görülmesinin bir devletin yalnızca kendi eylemlerinden sorumlu olduğu temel ilkesini genişleteceği ifade edilmiştir⁵². Divan anılan davada, delilleri de dikkate almak suretiyle Federal Yugoslavya Cumhuriyeti'nin kişiler üzerinde etkin denetimi olmamasından dolayı sorumlu tutulamayacağına karar vermiştir⁵³.

Anılan kararlar yardımcı kaynak niteliğinde olmakla birlikte bu kararlar, örf ve âdet hukukunu yansıtan Maddeler Belgesi'nin uygulanması açısından yol gösterici mahiyettedir. Cassese'ye göre devlet tarafından teröre destek; devletin sınır ötesi terör faaliyetleri yürütmesi, suç örgütleri ve özel silahlı kişileri vasıta olarak kullanması, terör unsurlarına ekonomik, lojistik ve silah desteği sağlaması, toprakları üzerinde konuşlanan terör gruplarının varlığına izin vermesi ve terör unsurlarının uluslararası alanlarda gerçekleştirdiği faaliyetleri desteklemesi şeklinde zuhur etmektedir⁵⁴. Ancak devlet desteğinin yalnızca bu boyutlarıyla varlığı, konak devletin uluslararası sorumluluğu açısından yeterli gözükmemektedir. Konak devletin sınırları içerisinde barınmakta olan konuk teröristler, konak devletin emir ve talimatları altında hareket ediyorsa, bu eylemler konak devlete isnat edilebilmektedir. Fakat konak devletin yalnızca destekleyen devlet niteliğinde olması sorumluluk açısından kuvvet kullanmama yükümlülüğünün ihlali anlamında yeterli görülmemektedir. Konak devlet ve konuk terörist arasındaki destek ilişkisi etkin kontrol eşliğinde olmalıdır. Bu durumda konuk teröristlerin kuvvet kullanmama yükümlülüğüne aykırı eylemleri konak devletin eylemleri sayılacaktır.

Suriye'nin kuvvet kullanma yasağını ihlalden sorumlu olması hali ancak PKK terör unsurları ve Suriye arasında bir destek ilişkisi bulunması ve bu destek ilişkisinin Maddeler Belgesi'nin 8. maddesi doğrultusunda etkin kontrol eşğine ulaşması halinde mümkün olmaktadır. PKK ve uzantılarını dönem dönem siyasi çıkarları için araç olarak kullanan Suriye ile PKK arasında bir ilişki olduğu açıktır. Bu doğrultuda Kararbulut'un aktardığı üzere:

“Dönemin İçişleri Bakanı İsmet Sezgin 14 Nisan 1992’de Şam’da resmi ziyarette bulunmuş ve Suriye’nin PKK’ya verdiği desteği kanıtlayan belgeleri Suriyeli meslektaşına vermişti. Bu belgeler içinde özetle: PKK terör örgütü ele başı Öcalan’ın Şam’da yaşadığına ve Suriye gizli servisi tarafında korunduğuna ilişkin belgeler, PKK terör örgütü elemanlarının üzerinden çıkan Suriye kaynaklı sahte kimlikler, Suriye’nin SAM-7 füzeleriyle koruduğu Beka Vadisi’ndeki PKK kamp ve eğitim merkezinin yerlerine ait bilgiler, PKK

51 ICJ, Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro) (Judgment, I.C.J. Reports 2007) 202, <<https://icj-cij.org/case/91/judgments>> accessed 20 November 2023.

52 ICJ, Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (2007) 210.

53 ICJ, Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (2007) 214.

54 Cassese (n 10) 598.

terör örgütü elemanlarıyla birlikte ölü olarak ele geçirilen Suriyelilerin resimleri ve kimlikleri, PKK'nın terör eylemleri sırasında yakalanan, örgüt mensubu 25 Suriye vatandaşının ifadeleri yer almaktadır⁵⁵.”

Buna ek olarak bu ilişkinin varlığı, uluslararası sorumluluk hukukunun kuvvet kullanmama yükümlülüğünün ihlali ile devreye girmesi bakımından yeterli gözükmemektedir. Bu meselenin hukuki alt yapısı gerek Nikaragua gerekse de Soykırım Kararı'nda ifade edilmiştir. Suriye'nin kuvvet kullanma yasağını ihlali neticesinde sorumluluğu ancak Suriye'nin PKK üzerinde etkin kontrolü bulunması halinde PKK terör örgütünün eylemlerinin kendisine isnat edilebilmesi ile mümkün olmaktadır. Fakat her halükârda topraklarından diğer devletlere zarar vermeme yükümlülüğü ihlal edilmiştir.

Netice itibariyle, konak devlet konuk teröristlerin topraklarında barınmasından ötürü (Suriye-PKK örneği gibi) kendi topraklarından başka devletlere yönelecek zararları engelleme yükümlülüğüne aykırı hareket etmektedir. Dolayısıyla konak devlet, gerçekleştirmiş olduğu uluslararası haksız fiili sebebiyle uluslararası sorumluluk hukuku uyarınca sorumlu olmakta ve hedef devlete karşı meydana gelen zararları onarma yükümlülüğü altındadır.

Konak devlet, etkin kontrol eşiğine ulaşan destekleyen devlet niteliğinde olması durumunda ise kuvvet kullanma yasağını ihlal etmektedir. Bu eşiğe ulaşmayan konak devlet ise terörizmi önleme ve topraklarından başka devlete yönelen zararları engelleme yükümlülüğünü ihlal etmiş olacaktır. Bunun neticesinde, konak devletin hedef devlete karşı meydana gelen zararlara ilişkin onarım yükümlülüğü ortaya çıkmaktadır.

IV. KONAK DEVLETİN TAZMİNAT YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Uluslararası haksız fiil gerçekleştiren devlet, bunun neticesinde uluslararası sorumluluk hukuku rejimi uyarınca yeni bir yükümlülük altına girmektedir. Bu yükümlülük, onarım yükümlülüğüdür. Onarımın gerçekleştirilebilmesi için başvurulacak araçlar; eski hale iade, tarziye ve tazminattır.

Maddeler Belgesi'nin 36. maddesine göre:

“1. Uluslararası haksız fiilin sorumlusu olan devlet, bu eylemi ile sebep olunan zararı, bu zarar eski hale iade ile onarılamadığı ölçüde, tazmin etmek yükümlülüğündedir.

2. Tazminat, mali olarak hesaplanabilecek tüm zararı, saptanabilir olmak şartıyla mahrum kalınan kazançlar da dâhil olmak üzere kapsar⁵⁶.”

Maddeden anlaşılacağı üzere tazminat, eski hale iadenin gerçekleşemediği oranda zararın tazmin edilmesi durumudur. Bir devletin tazminat yükümlülüğünün ortaya çıkması için zarar meydana gelmiş olmalıdır. ABD ve Almanya arasında görülen Lusitiana Tahkim Kararında, Tahkim

55 Umut Karabulut ve Engin Eryılmaz, “PKK Terör Örgütü ve Türkiye-Suriye İlişkilerine Etkileri (1991-2003)” (2016) 11 (1) Belgi 17, 28.

56 A/RES/56/83, Art. 36.

Komisyonu tarafından uluslararası haksız fiillerden kaynaklanan zararların tazminine ilişkin yapılan değerlendirmede her ihlalin bir zarara yol açtığı ve her zarar için hukukun bir tazminat öngördüğü ifade edilmiştir⁵⁷. Dolayısıyla uluslararası haksız fiil neticesinde tazminata başvurulması için tazminat talep eden devletin zarara uğraması gerekmektedir. Buna ilaveten, ortada bir zarar olmasa bile uluslararası haksız fiil gerçekleştiren devletin ihlale son verme ve ihlali tekrar etmeme ile yükümlülüğü mevcuttur⁵⁸.

Tazminat, mali değeri belirlenebilecek bütün zararlar ile tespit edilmiş mahrum kalınan kazançların toplamını ifade etmektedir. Dolayısıyla tazminat hesaplanırken hem maddi hem manevi zararlar nazarı dikkate alınacaktır⁵⁹. Uluslararası Daimî Tahkim Mahkemesi (UDTM), Eritre ve Etiyopya arasındaki uyuşmazlığa ilişkin kararında, ortaya çıkan zarar ile uluslararası yükümlülüğü ihlal eden fiil arasında illiyet bağı var ise uğranılan öngörülebilir zararlar için tazminata hükmedilebileceğini belirtmiştir⁶⁰.

Uluslararası yargı kararlarına bakıldığında, tazminat ile ilgili olarak devletlerin talep ettikleri miktarlar kadar uzman görüşlerinin de dikkate alınarak bir hesaplama metodu kullanıldığı görülmektedir. Ancak, devletin tazminat talebinin uzman görüşünün belirlediği tazminat miktarından farklı olması halinde, öncelikli olarak o devletin talep ettiği miktarın dikkate alındığı kararlar da mevcuttur. Bu yönde Korfu Boğazı davası, Birleşik Krallık gemilerinin Arnavutluk karasularındaki mayınlardan gördüğü zarar sonucunda tazminat talebinde, miktarın devletin talebi ile sınırlı olması konusunda örnek teşkil etmektedir. Karara konu olayda Birleşik Krallık, Arnavutluk karasularında mayınlardan zarar gören gemileri için üç farklı zarar kaleminden tazminat talep etmiştir. Divan, Birleşik Krallık'ın tazminat talebinin değerlendirilmesi amacıyla uzman görüşüne başvurmuştur. Divan, zarar kalemlerinden birinin miktarı, uzmanlar tarafından Birleşik Krallık'ın talep ettiği miktardan daha fazla belirlenmesine rağmen Birleşik Krallık'ın talep ettiği miktardan daha fazla tazminat vermemiştir⁶¹.

Bir devletin uluslararası haksız fiilden kaynaklı olarak tazminat talebinde bulunabilmesi için haksız fiil ile zarar arasında illiyet bağı mevcut olmalıdır. UHK, Maddeler Belgesi 31. maddenin şerhinde haksız fiil ile zarar arasında olması gereken illiyet bağının eşliğini tespit etmiştir. Buna göre, zarar ile haksız fiil arasındaki bağ, doğrudanlık, öngörülebilirlik ve uzaklık kistaslarına göre değerlendirilmelidir. Ancak, UHK şerhin devamında başka kriterlerin de dikkate alınabileceğini ifade etmiş, uluslararası bir yükümlülüğün her ihlali için gerekli illiyet bağının mahiyetinin farklı olduğunu ifade etmiştir. Buradan hareketle, tazminat yükümlülüğünün varlığı için öncelikli olarak zarar ve uluslararası haksız fiil arasında doğrudanlık, öngörülebilirlik ve uzaklık kriterleri dikkate alınmakla birlikte, ihlal edilen yükümlülüğün niteliği bu kriterlerin uygulanmasında veya yeni kriterler geliştirilmesinde etkili olmaktadır.

57 Reports of International Arbitral Awards, Opinion in the Lusitania Cases, Volume VII (1923) 34.

58 James Crawford, *State Responsibility The General Part* (Cambridge Press 2013) 489.

59 Erkiner, *Sorumluluk* (n 34) 185.

60 CA, Ethiopia's Damages Claims, Final Award (2009) 9-11, <<https://pca-cpa.org/en/cases/71/>> accessed 20 November 2023.

61 ICJ, Corfu Channel Case (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland v. Albania) (1949) ICJ Reports <<https://www.icj-cij.org/index.php/case/1/>> accessed 16 April 2024.

Devletin destekleyen konak devlet olması durumunda illiyet bağı için doğrudanlık, öngörülebilirlik ve uzaklık kriterleri uygulama alanı bulmaktadır. Konuk teröristler üzerinde etkin kontrolü bulunan konak devletin terör saldırılarının doğuracağı neticeleri öngörebileceği ve terör saldırılarının bu devletin barınma alanı sağlamasından destek alınarak gerçekleşmesi ve saldırıların bu vesileyle şiddetinin artması göz önünde bulundurulduğunda tazminat yükümlülüğünün doğduğu kabul edilmektedir.

Tazminata hükmedilmesine rağmen sorumlu devletin tazminat ödemeyi reddetmesi ihtimali de mevcuttur. Bunun gibi bazı özel durumlarda uluslararası hukukun sunduğu zorlayıcı yollar bulunmaktadır. Karşı önlemler, bu yollarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Karşı önlemler, Maddeler Belgesi'nin "Karşı Önlemler" başlıklı ikinci babında, "Sorumlu Devletin Uluslararası Sorumluluğunun Kapsamı" başlıklı ikinci bölümünde belirtilen yükümlülüklerini yerine getirmesi için hedef devlet tarafından başvurulabilecek bir hukuki müessese olarak düzenlenmiştir⁶². Ayrıca üçüncü bölümün ikinci babında uygun olarak (Maddeler Belgesi 49-54. maddeler) alınmış karşı önlemler hukuka aykırılığı ortadan kaldıran haller arasında sayılmaktadır⁶³. Karşı önlemler, kuvvet kullanma yasağını, temel insan hakları kurallarını, misillemeyi yasaklayan insancıl nitelikteki yükümlülükleri ve emredici hukuk kurallarını ihlal etmemelidir⁶⁴. Karşı önlemlere başvuran hedef devlet, sorumlu devlete yükümlülüklerini yerine getirmesini ihtiva eden bir bildirimde bulunmalı ve karşı önlemlere başvurmadan önce müzakere teklif etmelidir⁶⁵. Karşı önlemlere başvurulması halinde alınan önlemler orantılılık ilkesine uygun olmalıdır⁶⁶. Bununla birlikte sorumlu devletin yükümlülüğünü yerine getirmeye başladığı an karşı önlemler sona erdirilmelidir⁶⁷.

Karşı önlemlere hedef devlet haricinde üçüncü devletler de başvurabilmektedir. Fakat bu durum Maddeler Belgesi'nin 48. maddesinde sayılan kendisinin de parçası olduğu bir grup devletin menfaatinin ihlali veya uluslararası topluluğun geneline yönelik ihlalin meydana gelmesi hallerinde mümkün olmaktadır. Üçüncü devlet bu madde kapsamında sorumluluğu ileri süremiyorsa karşı önlemlere katılamayacaktır⁶⁸.

Konak devletin yalnızca konuk teröristleri himayesinden kaynaklı sorumluluğu *sic utere tuo ut alienum non laedas* ilkesi gereği devletin topraklarından başka devletlere yönelik zarar vermeme ve terörizmi önleme yükümlülüklerine aykırılık teşkil etmektedir. İki yükümlülük de mahiyet açısından doğrudan konak devletin bazı önlemleri alması veya topraklarındaki faaliyetlere bazı aktif müdahalelerde bulunmasını gerektirmektedir. Bu durumda konuk teröristlerin barınmasına müsaade eden konak devlet, bu terörist eylemlerinin hedef devlete yönelmesiyle ortaya çıkacak zararlara doğrudan sebebiyet vermiş olmaktadır. Konak devletin, bir devleti, politik veya ideolojik sebeplerle aleni şekilde hedef alan konuk terör unsurlarının eylemlerinin, hedef devlete yöneleceğini

62 A/RES/56/83, Art 49.

63 A/RES/56/83, Art 22.

64 A/RES/56/83, Art 50.

65 A/RES/56/83, Art 52.

66 A/RES/56/83, Art 51.

67 A/RES/56/83, Art 53.

68 Erkiner, *Sorumluluk* (n 34) 250.

öngörmesi gerekmektedir. Nitekim Türkiye-Suriye-PKK örneğinde PKK terör örgütünün 1980’li yıllardan beri Türkiye’ye ve vatandaşlarına yönelik sürdürdüğü eylemleri neticesinde hem maddi hem de manevi zararlar meydana gelmiştir. Bu zararlar hem devlet hem de vatandaşları uhdesinde ekonomik kayıp niteliğinde olmakla birlikte vatandaşlar uhdesinde acı ve ıstırap gibi manevi zararları da beraberinde getirmiştir.

UHK, devlet uhdesinde meydana gelen zararlar bakımından ekonomik olarak ölçülebilen zararları tazminat kapsamında değerlendirmektedir. Bir devletin meşru müdafaa hakkını kullanırken, operasyonel faaliyetler sürecini yürütmesi kapsamlı bir askeri ve ekonomik planlama gerektirmektedir. Bununla birlikte operasyonlar sırasında, operasyonu yürüten devletin silahlı kuvvetlerinde zarar meydana gelmesi kaçınılmazdır. Uluslararası terör saldırılarına karşı meşru müdafaa hakkı kapsamında yürütülen operasyonlarda terör unsurları ile bir mücadele sürecinde, meşru müdafaa hakkını kullanan devlet uhdesinde hem maddi hem de manevi zarar meydana gelmektedir. Hedef devletin meşru müdafaa hakkını icra etmesinin asıl sebebi, terör unsurlarının topraklarında barınmasına müsaade eden konak devlettir. Zarar gören ve terör unsurlarının hedefi haline gelmiş olan devlet uluslararası terörizme karşı meşru müdafaa hakkı kapsamında hareket etmektedir. Aynı zamanda konak devlet, terör unsurlarının ülkesi üzerindeki varlığına son vermemesi sebebiyle sorumluluk hukuku kurallarının yöneldiği devlettir.

Kanaatimizce, meşru müdafaa hakkı ve sorumluluk hukuku kurallarının bu şekilde kesişmesi durumunda hedef devletin meşru müdafaa hakkı çerçevesinde yürüttüğü operasyonel faaliyetler sırasında uğradığı maddi zararların tazminini konak devletten talep edebilmesi gerekmektedir. Konuk teröristlerin eylemleri konak devlete isnat edilebiliyorsa tazminat talebi için gerekli olan zarar ve zarar ile uluslararası haksız fiil arasında uygun illiyet bağı koşullarının sağlandığı açıktır. Konak devlet, konuk teröristlerin kendisine isnat edilen eylemleri sebebiyle kuvvet kullanma yasağının ihlal etmekte ve bu ihlal sonucunda meşru müdafaa hakkına başvuran devlet uhdesinde zarar meydana gelmektedir. Bununla birlikte, konuk teröristlerin eylemlerinin konak devlete isnat edilememesi ihtimalinde, konak devletten meşru müdafaa hakkının kullanılmasından kaynaklanan zararların tazmininin talep edilmesinin önünde bir engel yoktur. Bu ihtimalde, hedef devleti meşru müdafaa hakkını kullanmaya iten temel neden, konak devletin terörizmi önleme ve topraklarından başka devletlere yönelen zararı engelleme yükümlülüklerine icraî surette de olsa ihmalî surette de olsa aykırı hareket ediyor olmasıdır. Uluslararası bir yükümlülüğün her ihlali için gerekli illiyet bağının mahiyetinin farklı olabileceği göz önüne alındığında söz konusu durumda bu bağın kurulmaması için bir sebep gözükmemektedir.

Bir devletin tarziye gibi onarım yöntemleriyle giderilebilen ve ekonomik olarak ölçülemeyen manevi zararları tazminatın hesaplanmasında dikkate alınmayacaktır. Fakat devlet uhdesindeki ekonomik eksilme, mali değeri olan ve hesaplanabilir zararlardandır. Dolayısıyla hedef devlet, meşru müdafaa hakkı kapsamında meydana gelen zararları konak devletten talep edebilecektir.

Meşru müdafaa hakkı kapsamında konak devletten tazminat talebi, kuvvet kullanma yasağının isnat kuralları çerçevesinde konak devlete isnat edilebilirliğine bağlıdır. Buna ilaveten, her halükârda

konak devletin terörizmi önleme yükümlülüğü ve zarar vermeme yükümlülüğünü ihlal ettiği açıktır. Dolayısıyla, uluslararası sorumluluk hukuku kuralları uyarınca ve Maddeler Belgesi ışığında konak devlet, hedef devlete karşı sorumludur ve hedef devlet meydana gelen zararlardan ötürü tazminat talebinde bulunma hakkına sahiptir.

V. SONUÇ

Uluslararası hukuk, sistematığı dolayısıyla devletler arası ilişkileri düzenlemekte olup, aynı zamanda devletlerin hareket kabiliyetini sınırlandırmak yönünde bir işleve de sahip olmaktadır. Bu işlevin aksamasındaki nedenler, devletlerin kendi koydukları kurallara uymamalarında veya bu kuralların uygulanmasında yaşanan sistemsel tıkanıklıktır. Bu tıkanıklığı çözmek adına gerçekleşen önemli gelişmelerden biri sorumluluğa ilişkin kuralların ortaya koyulması amacıyla UHK'nin, kodifikasyon çalışmaları ile uluslararası hukukun mevcut normları ve uygulamaları hukuki metinlere aktarmasıdır. Bu aktarım neticesinde Devletlerin Uluslararası Haksız Fiillerinden Doğan Sorumluluğuna İlişkin Taslak Maddeler çalışması ortaya çıkmıştır.

Bir devletin başka bir devlete yönelik terör saldırıları gerçekleştirmesi, içerdiği yabancılik unsuru bakımından uluslararası terörizm niteliğindedir. Terör unsurları, hedef devlete yönelik saldırılarını başka bir devlette barınmak suretiyle gerçekleştiriyorsa, bu unsurlar “konuk terörist”, topraklarında barınmaya/konuşlanmaya müsaade eden devlet ise “konak devlet” olarak adlandırılmaktadır. Konak devletin, topraklarında konuk teröristlerin barınmasına izin vermesi, uluslararası haksız fiil teşkil etmelidir ki uluslararası sorumluluk hukuku kuralları işletilebilsin. Bu doğrultuda, konak devletin hangi uluslararası yükümlülükleri ihlal ettiği tespit edilmelidir.

Konak devletin uluslararası hukuka göre sorumlu olabilmesi için uluslararası hukukun birincil normlarından doğan birincil yükümlülüklerini ihlal etmiş olması gerekmektedir. Bu ihlalin gerçekleşip gerçekleşmediğinin belirlenebilmesi için öncelikle konak devletin birincil yükümlülükleri tespit edilmelidir. Nitekim, eldeki çalışmada konak devletin birincil yükümlülükleri; kuvvet kullanmama yükümlülüğü, terörizmi önleme yükümlülüğü ve topraklarından başka topraklara yönelen zararları engelleme yükümlülüğü olarak tespit edilmiştir.

Uluslararası terörizm uluslararası topluluğun bütününe ilgilendirmesi açısından önem arz etmektedir. Bu önemin varlığı baki olmakla birlikte devletlerin uluslararası terörizme reaksiyonu politik çıkarları ve stratejileri çerçevesinde yön değiştirmektedir. Bu kapsamda uluslararası terörizmi, uluslararası alandaki faaliyetleri için bir vasıta olarak kullanan herhangi bir devletin terörizmi önlemeye yönelik bir irade göstermeyeceği açıktır. Ancak uluslararası hukuk, getirdiği kurallar ve bu kurallardan doğan yükümlülükler kapsamında devletleri terörizm ile mücadele etmeye iten bazı kurallar ihtiva etmektedir. BMGK'nin bağlayıcı kararları ve terörizm ile ilgili uluslararası antlaşmalar, terör faaliyetlerini engellemek için gerekli önlemleri almayı ve uluslararası iş birliğini sağlamayı öngörmektedir. Konak devletin terör unsurlarına barınak sağlamama yükümlülüğü, terörizmi önleme yükümlülüğü kapsamında değerlendirilmekte, dolayısıyla bu yükümlülüğün ihlali, konak devletin uluslararası sorumluluğunu doğurmaktadır.

Konak devletin diğeri bir yükümlülüğü kuvvet kullanmama yükümlülüğüdür. BM Şartı'nın 2/4. maddesi uyarınca, bir devletin başka bir devlete karşı kuvvet kullanması yasaktır. Bu yasağın ihlali bazı durumlarda kuvvet kullanma yasağı aracılığıyla konak devletin uluslararası sorumluluğunu doğurabilmektedir. Konak devlet, topraklarında barınan terör unsurlarının hedef devlete yönelik saldırılarını destekliyor veya yönlendiriyorsa ve bu terör unsurları ile arasındaki ilişki Maddeler Belgesi'nin etkin kontrol testinin düzenlendiği 8. maddesi kapsamında isnat edilebilir nitelik arz ediyor ise kuvvet kullanma yasağını ihlal etmiş sayılmakta ve konak devletin uluslararası sorumluluğunu doğurmaktadır.

Devletlerin kendi topraklarından diğeri devletlere yönelen zararı engelleme yükümlülüğü vardır. Şüphesiz bu yükümlülük, konak devlet için de birincil yükümlülük niteliğindedir. Konak devletin, konuk teröristlerin topraklarında barınmasına müsaade etmesi ve bu duruma müdahale etmemesi, uluslararası hukukun genel ilkelerinden *sic utere tuo ut alienum non laedas* ilkesine aykırıdır. Bu ilkenin doğurduğu yükümlülük, devletlere topraklarında egemenlik haklarını icra ederken diğeri devletlere zarar vermeme yükümlülüğüdür.

Bu ilkenin ihlali, konak devletin uluslararası sorumluluğunu doğurmaktadır. Bir devletin uluslararası sorumluluğunun doğması ile sorumlu devletin onarım yükümlülüğü meydana gelmektedir. Onarımın gerçekleşmesi için belirlenen metotlar: tazminat, tarziye ve eski hale iadedir. Nitekim uluslararası hukukta, devletlerin haksız fiillerinden kaynaklanan zararların tazmin edilmesi, caydırıcılık ve uluslararası barış ve güvenliği devamlılığı açısından önemli gözükmektedir.

Çalışmada konak devletin tazminat yükümlülüğü irdelenmiştir. Tazminat yükümlülüğünün konak devlet açısından gündeme gelebilmesi, bazı şartlara bağlıdır. İlk olarak konak devletin bir uluslararası haksız fiili mevcut olmalıdır. Bu halde, uluslararası haksız fiil, konak devletin konuk teröristleri barındırarak onlara ev sahipliği yapmasının uluslararası bir yükümlülüğünü ihlal etmesine ve bu ihlalin kendisine isnat edilebilmesine bağlı olmaktadır. Eldeki çalışmada, konak devletin konuk teröristlerin topraklarında konuşlanmasına veya bu bölgede ikamet etmesine izin vermesi veya konuk teröristlere müdahale etmeyi tercih etmemesi durumları uluslararası hukukun ihlali niteliğinde olacağı tespit edilmiştir.

Bu ihlaller neticesinde konak devletin, onarım yükümlülüğü kapsamında tazminat yükümlülüğünü doğurmaktadır. Tazminata konu olan zarar, hedef devletin maddi ve manevi zararlarını kapsamaktadır. Bununla birlikte devletin talep edebileceği zararlar tarziye kapsamına girmeyen, ekonomik olarak ölçülebilen zararlardır. Tazminat, eski hale iadenin mümkün olmadığı durumlarda mali zararların karşılanması anlamına gelmektedir. Uluslararası hukukta, zarar ile haksız fiil arasında illiyet bağı mevcut ise tazminat talep edilebilir. İlliyet bağının tespitinde aranan kriterler Maddeler Belgesi'nin 31. maddesinin şerhinde "doğrudanlık, öngörülebilirlik ve uzaklık" olarak tespit edilmiş olmasına karşılık UHK, her uluslararası yükümlülüğün her ihlali için aranan illiyet bağının niteliği gereği farklı kriterlerin de söz konusu olabileceği ifade edilmiştir. Dolayısıyla tazminat yükümlülüğünün doğmasında doğrudan, öngörülebilir ve uzak olup olmadığı hususları dikkate alınacak fakat yükümlülüğün niteliği bu kriterlerin uygulanmasında ve yeni kriterler geliştirilmesinde etkili olacaktır.

Bu doğrultuda, konuk teröristlerin eylemlerinin konak devlete isnat edilememesi ihtimalinde, konak devletten meşru müdafaa hakkının kullanılmasından kaynaklanan zararların tazmininin talep edilemeyeceği sorusu cevaplanmalıdır. Bu ihtimalde, hedef devletin meşru müdafaa hakkına başvurmasının ana sebebi, konak devletin terörizmi önleme ve topraklarından başka devletlere yönelen zararı engelleme yükümlülüklerine icraî surette de olsa ihmal suretiyle de olsa aykırı hareket ediyor olmasıdır. Eğer konak devlet, terörizmi önleme ve topraklarından başka devletlere yönelen zararı engelleme yükümlülüklerine uygun olarak terör unsurlarının kendi topraklarında barınmasına müsaade etmeseydi, hedef devletin meşru müdafaa hakkına başvurmasına gerek olmayacaktı. Dolayısıyla, uluslararası bir yükümlülüğün her ihlali için gerekli illiyet bağının mahiyetinin farklı olabileceği dikkate alındığında uygun illiyet bağının kurulması mümkün olmaktadır.

Devletin destekleyen konak devlet olması durumunda tazminat yükümlülüğünün doğduğu kabul edilebilir. Bununla birlikte konak devletin yalnızca konuk teröristleri himayesinden kaynaklı sorumluluğu ise *sic utere tuo ut alienum non laedas* ilkesi gereği başka devletin topraklarından başka devletlere yönelik zarar vermeme ve terörizmin önlenmesi yükümlülüklerine aykırılık teşkil etmektedir. Mevzubahis iki yükümlülüğü yerine getirilebilmek için konak devlet, gerekli önlemleri almalı veya lazım geldiği ölçüde aktif müdahalelerde bulunmalıdır. Dolayısıyla konuk teröristlerin barınmasına müsaade eden konak devlet, bu terörist eylemlerinin hedef devlete yönelmesiyle ortaya çıkacak zararlara doğrudan sebebiyet vermiş olmaktadır. Konak devletin, bir devleti, politik veya ideolojik sebeplerle aleni şekilde hedef alan konuk terörist unsurların eylemlerinin, hedef devlete yöneleceğini öngörmesi gerekmektedir. Konak devlet, uluslararası sorumluluk hukuku kuralları uyarınca ve UHK Maddeler Belgesi ışığında hedef devlete karşı sorumludur ve hedef devlet, meydana gelen zararlardan ötürü tazminat talebinde bulunma hakkına sahiptir.

Eldeki çalışmada uluslararası sorumluluk hukuku kuralları, konak devlet olduğu kabul edilen Suriye açısından da incelenmiştir. Suriye, özellikle 2015 ve 2017 yılları arasındaki saldırı yoğunluğu da göz önüne alındığında, PKK terör örgütü tarafından Türkiye'ye yönelik saldırılar için bir konak devlet niteliğindedir. Nitekim Türkiye terör saldırılarının kaynağı olan bölgelere meşru müdafaa hakkı kapsamında muhtelif sınır ötesi operasyonlar düzenlemiştir. Bu sebeple Suriye, bu duruma müdahale etmemesi sebebiyle kendi topraklarından başka devletlere yönelecek zararları engelleme yükümlülüğüne aykırı hareket etmektedir.

Terörizmi önleme yükümlülüğü bakımından Suriye'nin başarısız devlet olarak nitelendirilmesi davranışın haksız fiil niteliğini etkilememektedir. Çünkü başarısız devletin bu yükümlülüğü yerine getirme yetkinliği bulunup bulunmaması uluslararası sorumluluğun doğması açısından aranan bir koşul veya hukuka aykırılığı ortadan kaldıran bir hal değildir. Bununla birlikte, başarısız devletin terör saldırılarının yöneldiği hedef devlet ile iş birliği halinde olması veya terörist unsurların bertaraf edilmesi için diğer devletlerden uluslararası yardım talep etmesi de her zaman için mümkündür. Bu yönde bir talep, terörizmle mücadele adına önemli bir irade göstergesi olmaktadır. Suriye'nin terör unsurlarına müdahaleye karşı isteksiz davranması durumunda, Suriye isteksiz devlet niteliğiyle terör unsurlarına müdahale kapasitesi bulunmakta ancak müdahale etmeme yönünde bir seçim

yapmaktadır. Bu durum, uluslararası haksız fiil niteliğinde bir davranış teşkil edeceğinden uluslararası hukuka göre sorumluluğu doğmaktadır.

Konak devletin kuvvet kullanma yasağının konuk teröristlerce ihlalinden sorumlu olması hali bazı durumlarda mümkündür. Uluslararası hukuk, BM Şartı'nın 2/4. maddesi doğrultusunda kuvvet kullanma ve kuvvet kullanma tehdidinde bulunmayı yasaklamaktadır. Kuvvet kullanma yasağı, uluslararası örf ve âdet hukuku ve BM Şartı gibi uluslararası antlaşmalar tarafından desteklenmektedir. Suriye örneğinde ise kuvvet kullanma yasağını doğrudan ihlal eden bir devlet değil bir terör örgütü mevzu bahistir. Dolayısıyla öncelikle sorumluluk hukukunun yöneleceği özne tespit edilmelidir.

Konak devletin, konuk teröristlerin barınmasına göz yumuyor olması sebebiyle kuvvet kullanma yasağını ihlal ediyor olması uluslararası hukukun çok geniş yorumlanmasına ve teorinin pratiğe uydurulmasına yol açma tehlikesini doğurmaktadır. Devletler arasında kuvvet kullanımının yasaklandığı göz önüne alındığında konuk teröristin bu yöndeki eyleminden konak devletin sorumlu tutulabilmesinin tek yolu bu eylemlerin kendisine isnat edilmesidir. Sorumluluk hukukunda devletin kişi ya da gruplar ile kurduğu her ilişki isnada yol açmamaktadır. Maddeler Belgesi'nin devletin yönlendirmesi ya da denetimi altında iken davranış hususunu içeren 8. maddesi “davranış yapılırken, devletin talimatları, emri ya da denetimi altında olmak” kriterini getirmektedir. Bu husus Nikaragua Kararı'nda da yer almaktadır. Terör eylemlerinin devlete isnadı, terör unsurları ile o devlet arasındaki sıkı bağın mevcudiyeti ve bu mevcudiyetin ispatı halinde mümkün olacaktır. Buradaki sıkı bağ ile kasıt, devletin terör faaliyetlerine doğrudan yönlendirme ve destekleme şeklindeki katılımıdır.

İzah edilen sebeplerle 8. madde ile getirilen isnat kuralının konak devletin kuvvet kullanma yasağını ihlalinden kaynaklanan sorumluluğunun doğabilmesi için uygulama alanı bulabilmesi gerekmektedir. Konak devletin sınırları içerisinde barınmakta olan konuk teröristler, konak devletin emir ve talimatları altında hareket ediyorsa, bu eylemler konak devlete isnat edilebilecektir. Ancak bu durumda konak devlet ve konuk terörist arasındaki destek ilişkisi etkin kontrol eşliğinde olmalıdır. Etkin kontrol eşliği mevcut ise konuk teröristlerin kuvvet kullanmama yükümlülüğüne aykırı eylemleri konak devletin eylemleri sayılacaktır.

Bazı durumlarda meşru müdafaa hakkı ile sorumluluk hukuku rejimi kesişebilmektedir. BM Şartı'nın 51. maddesi uyarınca meşru müdafaa hakkı, sınır ötesi kuvvet kullanmada istisnai bir hak olarak kabul etmektedir. Bununla birlikte uluslararası sorumluluk hukuku kapsamında meşru müdafaa hukuka aykırılığı ortadan kaldıran bir haldir. Meşru müdafaa hakkının doğabilmesi silahlı saldırının varlığına bağlıdır. İlaveten, UAD Nikaragua Kararı'nda da belirtildiği üzere silahlı saldırının şiddeti bir devletin düzenli ordusu tarafından sınır ötesinde gerçekleştirdiği silahlı kuvvet kullanımı eşğine ulaşmalıdır. Uluslararası terörizme karşı meşru müdafaa hakkı konak devletteki konuk teröristlere yönelik olabileceği gibi eğer konuk teröristlerin eylemleri konak devlete isnat edilebiliyorsa konak devlete de yönelebilmektedir. Konuk teröristlerin eylemleri konak devlete isnat edilebiliyorsa, kuvvet kullanma yasağı konak devlet tarafından ihlal ediliyordur. Bu durum mevcutsa konak devletin kuvvet kullanma yasağının ihlal etmek suretiyle gerçekleştirdiği uluslararası haksız fiili dolayısıyla uluslararası sorumluluğu doğmaktadır. Fakat konak devletin kuvvet kullanma yasağını hedef devlete

yönelik olarak ve konuk teröristler aracılığıyla ihlal etmesi hedef devlet açısından meşru müdafaa hakkının kullanılmasının itkisi olmaktadır. Dolayısıyla böyle bir durumda, hedef devletin meşru müdafaa hakkı çerçevesinde yürüttüğü operasyonel faaliyetler sonucu meydana gelen zararın konak devlet tarafından tazmin edilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- AA, Bloomberght (İstanbul, 4 Ağustos 2017) “Bakan Arslan: Bugüne Kadar Teröre Harcanan Parar En Az 500 Milyar Dolar”, <<https://www.bloomberght.com/haberler/haber/2037618-bakan-arslan-bugune-kadar-terore-harcanan-para-en-az-500-milyar-dolar>> Erişim Tarihi 12 Mayıs 2024.
- AA, Hürriyet (İstanbul, 3 Mayıs 2006) “Hakkari’de Askeri Araca Saldırı”, <<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/hakkari-de-askeri-araca-saldiri-4356224>> Erişim Tarihi 12 Mayıs 2024.
- Bozkurt E, Erdal S ve Poyraz Y, *Devletler Hukuku*, (9. Baskı, 2017).
- Cassese A, “The International Community’s ‘Legal’ Response to Terrorism” Quarterly (1989) 38(3) International and Comparative Law 589-608.
- Crawford J, *State Responsibility The General Part* (Cambridge Press, 2013).
- Deeks AS, “Unwilling or Unable: Toward a Normative Framework for Extraterritorial Self-Defense” (2012) 52 (3) Virginia Journal of International Law 483-550.
- Draft articles on responsibility of States for international wrongful acts with commentaries, 2001, <https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf> accessed 17 July 2024.
- Erkiner HH, *Devletin Haksız Fiilden Kaynaklanan Uluslararası Sorumluluğu* (Seçkin, 2023).
- Erkiner HH, *Uluslararası Terörizme Karşı Meşru Müdafaa* (Seçkin, 2021).
- Erkiner HH, Tercüme – Devletin Uluslararası Sorumluluğu Maddeleri – Responsibility of States – Responsabilité de l’État; <<https://marmara.academia.edu/HakkıHakanErkiner>> Erişim Tarihi 17 Temmuz 2024.
- ICJ, Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgment (I.C.J. Reports, 2007) <<https://icj-cij.org/case/91/judgments>> accessed 20 November 2023.
- ICJ, Corfu Channel Case (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland v. Albania) (1949) ICJ Reports <<https://www.icj-cij.org/index.php/case/1>> accessed 16 April 2024.
- ICJ, Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America) (1986) ICJ Reports <<https://www.icj-cij.org/case/70/judgments>> accessed 16 April 2024.
- International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings, UN Treaty Collection (1997) <https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-9&chapter=18&clang=en> accessed 10 May 2024.
- Kaplan S, “Barış Pınarı Harekâtı”, *Anadolu Ajansı*, (İstanbul, 25 Ekim 2019) <<https://www.aa.com.tr/tr/baris-pinari-harekati/teror-orgutu-pkk-35-yildir-kan-dokuyor/1625988>> Erişim Tarihi 12 Mayıs 2024.
- Karabulut U, Eryılmaz E, “PKK Terör Örgütü ve Türkiye-Suriye İlişkilerine Etkileri (1991-2003)” (2016) 11 (1) Belgi 17-40.
- Oxford Reference, Oxford University Press, <<https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/oi/authority.201.108.03100504563>> accessed 16 April 2024.
- Özcan A, Özdemir E, *Kore’den Suriye’ye Türk Ordusu Sınır Ötesi Harekatlar* (Yeditepe, 2023).
- PCA, Ethiopia’s Damages Claims, Final Award (2009), <<https://pca-cpa.org/en/cases/71/>> accessed 16 April 2024.
- Projet d’articles sur la responsabilité de l’État pour fait internationalement illicite et commentaires y relatifs, 2001, <https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/french/commentaries/9_6_2001.pdf> accédé 17 Juillet 2024.

- Proulx V, “Reconceptualizing International Law After 9/11: What Role for State Responsibility in the Prevention and Suppression of Transnational Terrorism?” (Doktora Tezi, McGill University, 2010).
- Reports of International Arbitral Awards, Opinion in the Lusitania Cases, Volume VII, (1923).
- Resolution adopted by the General Assembly, A/RES/56/83, Responsibility of States for internationally wrongful acts <<https://undocs.org/en/A/RES/56/83>> accessed 17 July 2024.
- Résolution adoptée par l’Assemblée générale, A/RES/56/83, Responsabilité de l’État pour fait internationalement illicite <<https://undocs.org/fr/A/RES/56/83>> accédé 17 Juillet 2024.
- Saul B, *Defining Terrorism* (Oxford University Press, 2006).
- Shaw MN, *International Law*, Yücel Acer, İbrahim Kaya, M. Turgut Demirtepe, G. Engin Şimşek (çev) (TÜBA, 2018).
- Subramanya TR and Sarker SP, “Emergence of Principle of Sic Utere Tuo Ut Alienum Non-Laedes in Environmental Law and Its Endorsement by International and National Courts: An Assessment” (2017) 5 (2) Kathmandu School of Law Review 1-13.
- Taşdemir F, Özer A, “Kuvvet Kullanma Hukuku Açısından Fırat Kalkanı Operasyonu” (2017) 4 (7) Akademik Hassasiyetler 53-70.
- Taşdemir F, *Terörizm ve Ülke Dışı Kuvvet Kullanma Hukuku* (Nobel Yayın, 2020).
- Taşdemir F, *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi* (USAK Yayınları, 2006).
- The International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism (United Nations, 1999) <https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-11&chapter=18&clang=_en> accessed 1 February 2024.
- The International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism, UN Treaty Collection (1999) url: <https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-11&chapter=18&clang=_en> accessed 1 February 2024.
- Thrürer D, “The ‘Failed State’ and International Law” (1999) 836 (81) International Review of the Red Cross 731-761.
- Trail Smelter Case, Reports Of International Arbitral Awards (1950) III, accessed: <<https://www.un-ilibrary.org/content/books/978.921.3627839c028>> accessed 16 April 2024.
- TRT Haber, “PKK 1984’ten beri 7 Bin Sivil Katletti”, <<https://www.trthaber.com/haber/turkiye/pkk-1984ten-beri-7-bin-sivili-katletti-200648.html>> Erişim Tarihi 12 Mayıs 2024.
- Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, <<https://www.mfa.gov.tr/pkk.tr.mfa>> Erişim Tarihi 05 Nisan 2024.
- Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi: <<https://www.mfa.gov.tr/turkiye-suriye-siyasi-iliskileri-.tr.mfa>> Erişim Tarihi 12 Mayıs 2024.
- Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, “PKK/KCK Terör Örgütünün Suriye Kolu: PYD-YPG”, *Raporlar* (2017).
- UNGA Resolution 49/60 Measures to Eliminate International Terrorism, A/RES/49/60, <<https://www.legal-tools.org/doc/32083e/>> accessed 17 April 2024.
- UN Security Council, UN Doc. S/RES/1566 (2004), <[chrome-extension://efaidnbmnmnibpajpcglclefindmkaj/https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n04/542/82/pdf/n0454282.pdf?token=IWcOg1RQxKnyZHq37L&fe=true](https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n04/542/82/pdf/n0454282.pdf?token=IWcOg1RQxKnyZHq37L&fe=true)> accessed 17 April 2024.
- UN Security Council, UN Doc. S/RES/1373 (2001) <[chrome-extension://efaidnbmnmnibpajpcglclefindmkaj/https://www.unodc.org/pdf/crime/terrorism/res_1373_english.pdf](https://www.unodc.org/pdf/crime/terrorism/res_1373_english.pdf)> accessed 17 April 2024.
- Yılmaz EA, İrk O, “Nikaragua Divan Kararları Işığında Kuvvet Kullanma ve Meşru Müdafaa Sorunu” (2015) 13(2) CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi 151-166.
- Yüce H, *Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma Tehdidi*, (On İki Levha, 2024).

EXTENDED ABSTRACT

Compensation Liability Under the International Responsibility of the Host State Derived from International Terrorism

Hakkı Hakan ERKİNER* , İlayda ERAY**

In the early 20th century, terrorism began to be used as a tool of struggle by national liberation movements. One of the important events in this period was the assassination of Archduke Franz Ferdinand of Austria in 1914, which led to the outbreak of World War I.

During the Cold War, which lasted between 1947 and 1991, terrorism emerged as a reflection of ideological conflicts. During this period, the US and the USSR avoided direct conflicts and continued their struggle by waging proxy wars with the support they provided to various groups. In the late 1970s and 1980s, international terrorism became more organized. The hijacking of the Achille Lauro and the bombing of Pan Am Flight 103 are among the major terrorism incidents of this period. In addition to the expansion in the types of terrorism, terrorism has also transformed conceptually. In 1793, several uprisings broke out in France against the revolutionary government. When the Jacobins, led by Robbespierre, adopted terror as a means to suppress traitors, the reign of terror began in France, and about 17,000 people were executed, while many others were killed without trial. The difference between France's understanding of terrorism in 1793 and modern understanding of terrorism in today is undeniable. In the 230 years from 1793 to 2023, terrorism, which the state used as a policy to suppress rebellions against itself, has evolved as a proxy tool for states to wage proxy wars.

Terrorism, which is used as a strategy in the international arena, is named in various ways according to its method, location and target. In this context, international terrorism is categorized as a type of terrorism with a foreign element. The September 11 attacks carried out by Al-Qaeda in 2001, a turning point for international terrorism, radically changed global security policies and counterterrorism strategies. In the post-9/11 period, the United States took action and the counterterrorism movement gained a universal character. As a result of this characterization, some consequences for states that supports international terrorism have started to come to the agenda. In this regard, some obligations

* Assoc. Prof. Hakkı Hakan ERKİNER, Marmara University Faculty of Law, International Law Department, ORCID: 0000-0002-0779-6414, E-mail: herkiner@marmara.edu.tr.

** Res. Asst. İlayda ERAY, Turkish National Defence University, Atatürk Strategic Studies and Graduate Institute, Law of War and Armed Conflict Department, ORCID: 0000-0001-6246-0182, E-mail: ilayda.eray@outlook.com.

towards states have been determined by the international community. However, for the functioning of the legal system, not only the determination of obligations is not sufficient, but also the emergence of certain consequences is required. International law of the responsibility is the field of international law that regulates these consequences. Whether the rules of the law of international responsibility can be invoked against the host state that hosted terrorists or does not have the capacity to intervene in their hosting and the consequences related to this need to be put forward in the context of compensation. The text of the “Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts” was codified by the ILC through the codification of customary law rules. This text was adopted by the UN at its 53rd session in 2001 by resolution 83 (A/RES/56/83). Adopted in 2001 by the UN, this document no longer qualifies as a draft.

The rules of international responsibility law are secondary rules. In order for the rules of international responsibility law to come into play, there must be a violation of the primary rules of international law. In the event of a violation of primary rules, which may be related to international treaties, customary international law or general principles of international law, if the violation can be attributed to the state, it is an international wrongful act. The characteristics of the host state (in terms of being a failed state, a willing state or a supporting state) have implications for the international obligations breached by that state. If the host state has violated an international obligation, then the target state may apply for compensation, which is an important method of reparation.